

SÕJALISE KAITSE STRATEEGILINE KAVA

SISSEJUHATUS

1. Sõjalise kaitse strateegilise kava (edaspidi strateegia) eesmärk on kinnitada Eesti sõjalise riigikaitse arendamise ja rakendamise põhimõtted pärast liitumist NATO ja Euroopa Liiduga 2004. aastal. Strateegias käsitletakse sõjalist riigikaitset ning sõjalist riigikaitset korraldavat struktuuri ning mittesõjalise riigikaitse küsimusi ei lahendata.
2. Lähtuvalt julgeolekupoliitilisest olukorrast määratleb strateegia kaitsepoliitika põhimõtted, käsitleb neist lähtudes riigi sõjalist strateegiat sõjaohu kõrvaldamiseks ning kirjeldab riigi üldist kaitselahendust kollektiivse kaitse osana. Sõjalise riigikaitse juhtimise korralduse kirjeldus on seotud riigi üldise kaitselahendusega. Strateegia on täitevvõimule kontseptuaalseks aluseks sõjalise riigikaitsega seotud plaanide koostamisel ning määratleb kaitsevõime tõstmise prioriteetsed suunad NATOga integreerumiseks selle liikmesriigina. Strateegia esitab põhimõtted kaitseväge rahu- ja sõjaaja koosseisu ning riigikaitseks eraldatavate ressursside määramiseks.
3. Käesolevas strateegias käsitletakse sõda laiaulatuslike ning kestvate lahinguoperatsioonidena sõjaaja seisundis oleva riigi eesmärkide saavutamiseks või tema huvide kaitseks. Sõda on suunatud vaenlase sõjapidamisvõime ja -tahte hävitamisele. Sõjalisi vahendeid võidakse kasutada mittesõjaliste (sõjaga mitteseotud) lahing- ja muude operatsioonide läbiviimiseks. Sellised operatsioonid keskenduvad sõja ärahoidmisele, kriiside reguleerimisele ning rahu toetamisele.

I PEATÜKK. JULGEOLEKUPOLIITILINE KONTEKST

Muutuv strateegiline keskkond

4. Eesti julgeolek on otseselt seotud rahvusvahelise julgeolekukeskkonna arengutega. Rahvusvahelise julgeolekuolukorra peamisteks kujundajateks on üleilmastumine ja maailma regioonide ebaühtlane areng. Üha kiirenevate majanduslike, tehnoloogiliste ja poliitiliste arengute tõttu on maailm muutunud avatumaks ja kasvanud on riikide vastastikune sõltuvus. Kadumas on selged piirid välis- ja sisepoliitika vahel ning julgeolekupoliitika mõiste on oluliselt laienenud.
5. Muutunud on ka sõjalise julgeoleku mõiste ja sisu. Pärast külma sõja lõppu toimunud positiivsete julgeolekupoliitiliste arengute tulemusena on oluliselt vähenenud laiaulatusliku sõja oht. Samas on tekkinud suur hulk uusi nii sõjalisi kui ka mittesõjalisi julgeolekuriske ja -ohte (asümmeetrilised ohud).
6. Euro-Atlandi regiooni iseloomustab koostööle orienteeritud ja üksteist täiendavate julgeoleku-, poliitiliste ja majandusorganisatsioonide olemasolu. Regiooni julgeolekuolukorda kujundab olulisel määral NATO ja Euroopa Liidu arenemise ja laienemisega kaasnev julgeoleku- ning stabiilsusvööndi avarandumine. Tähtsat osa rahvusvahelise usalduse ja avatuse kujundamisel täidab NATO partnerlusprogrammide raames regioonis toimuv riikidevaheline koostöö. Samal ajal on välja kujunemas Euroopa Liidu ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika, mis loob täiendavad eeldused Euroopa Liidu sõjalise võime arenguks.
7. Poola, Eesti, Läti ning Leedu liikmelisus NATO ja Euroopa Liidus mõjutab julgeolekut Läänemere piirkonnas. Nende rahvusvaheliste organisatsioonide laienemisega kaasnev stabiilsus parandab veelgi piirkonna julgeolekuolukorda ning aitab kaasa riikidevaheliste

suhete edasisele arengule. Balti riikide Eesti, Läti ja Leedu vaheline koostöö on oluliselt toetanud nende riikide taasloomumist Euro-Atlandi julgeolekuvööndiga. Uues olukorras on tekkinud veel paremad võimalused nii selle koostöö kui ka Balti riikide ja Põhjamaade vahelise koostöö süvendamiseks. Regiooni ainus tuumariik Venemaa osaleb julgeoleku ja stabiilsuse tagamisele suunatud koostöös. Samas ei ole veel lõpule jõudnud Venemaa areng demokraatlikuks stabiilseks riigiks, mistõttu ei saa välistada regiooni julgeolekukeskkonna suhtes negatiivsete mõjude ilmnemist kaugemas tulevikus.

Poliitilised ja sõjalised ohud ning riskid

8. Eesti julgeolekupoliitilise keskkonna ja ohuhinnangu muutumise tingib eelkõige Eesti kuulumine NATOsse ja Euroopa Liitu ning arengud globaalses julgeolekukeskkonnas. Viimasel kümnendil on ohtude loetelu, mille tõrjumisel oleks vaja kasutada Eesti kaitseinstituutide, muutunud varasemast tunduvalt mitmekesisemaks. Uute mitmesuunaliste ning sageli ettenägematute sõjaliste ja mittesõjaliste julgeolekuriskide realiseerumise suurem tõenäosus esitab julgeoleku tagamisele uusi väljakutseid. NATO liikmesriigina on suurenenud Eesti vastutus rahvusvahelise julgeoleku tugevdamisel ja seda mõjutavate riskide kõrvaldamisel. Ei saa välistada, et Eesti võib liitlasena osutada NATO kui organisatsiooni või tema liikmete vastu suunatud terrorirünnaku üheks sihtmärgiks.

9. Seoses rahvusvahelise julgeolekupoliitilise olukorra arengutega ning eeskätt NATO liikmelisusega on Eesti vastu suunatud sõjalise rünnaku eeldatav iseloom ning tõenäosus muutunud. Sõjaline rünnak Eesti kui NATO liikme vastu on rünnak NATO kui terviku vastu. Prognoositavas julgeolekukeskkonnas (ajavahemikus kuni kümme aastat) on ükskõik millise NATO liikmesriigi vastu suunatud laiaulatuslik sõjaline rünnak vähetõenäoline.

10. Sõjalise ohu taastekkimise eelduseks oleks jõuvahekordade põhjalik muutus rahvusvahelises julgeolekukorralduses koos julgeolekukeskkonna olulise ja pikaajalise halvenemisega. Selliseks muutuseks ettenähtavas tulevikus eeldused puuduvad. Otsene sõjaline oht Eestile on vähetõenäoline. Selle taastekkimise võimalust tulevikus ei saa siiski täielikult välistada, kuna rahvusvaheline julgeolekukeskkond ei ole saavutanud stabiilsust.

11. Kõige tõenäolisem oht Eesti julgeolekule on võimalik ebastabiilsus ja kontrollimatud arengud maailmas ning rahvusvahelised kriisid. Oma julgeoleku tagamisel arvestab Eesti nii rahu- kui kriisiaegsete riskidega, mis võivad mõjutada Eesti julgeolekut nii otseselt kui ka kaudselt. Kõige tõenäolisemaks sõjalise ohu allikaks Eesti julgeolekule on erinevad sõjalise iseloomuga kriisid.

11.1. Eestit otseselt mõjutavaks sõjalise iseloomuga kriisiks võib olla kriis, mille arengut suunab sõjalise iseloomuga tegevus eesmärgiga avaldada poliitilist survet Eesti riigile või mõnele NATO liitlasriigile nende jaoks soovimatute poliitiliste otsuste või järeleandmistega tegemiseks.

Eesti vastu suunatud sõjalise iseloomuga kriisi võib esile kutsuda:

- 1) Eesti riigipiiri läheduses paiknevate vägede ootamatu suurendamine või ümberpaigutamine;
- 2) rahvusvahelistele relvastuskontrolli lepingutele mittevastavad ulatuslikud õppused Eesti riigipiiri vahetus läheduses;
- 3) sihipärane riigi õhuruumi, maismaapiiri või territoriaalvete puutumatus rikkumine.

Samuti võib Eestit otseselt mõjutava sõjalise iseloomuga kriisini viia poliitilise sihiga terrorirünnak Eesti, tema liitlaste või naaberriikide vastu.

11.2. Eestit kaudselt mõjutav sõjalise iseloomuga kriis on sõjalise jõu kasutamise seotud rahvusvaheline või regionaalne kriis, mis leiab aset Eestist kaugemal ega ohusta vahetult Eesti ja NATO liitlaste julgeolekut.

Selline kriis võib halvendada rahvusvahelist julgeolekuolukorda ja avaldada seeläbi mõju Eesti või NATO liitlasriikide julgeolekule.

12. Eesti jagab NATO strateegilises kontseptsioonis esitatud seisukohta, et pikema ajavahemiku vältel ei saa laiaulatusliku sõjalise kallaletungi ohu taastekkimise võimalust täielikult välistada. Laiaulatusliku kallaletungi eelhoiatusaeg poliitilisel ja sõjalisel tasandil oleks pikk ning möödeta aastates. Sellise rünnaku tõrjumiseks eraldab Eesti ressursse vastavalt ohuhinnangu muutumisele kooskõlas NATO ühiskaitsest tulenevate planeerimisotsustega.

II PEATÜKK. KAITSEPOLIITIKA PÕHIMÕTTED

13. Eesti riigikaitse eesmärk on säilitada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, tema maa-ala, territoriaalvete ning õhuruumi lahutamatu ja jagamatu terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. See eesmärk on saavutatav tänapäevast julgeoleku- ja kaitsepoliitikat teostades, mis lisaks Eesti riigikaitse eesmärgile:

- toetab NATO liitlaste julgeolekut osana kollektiivse kaitse süsteemist;
- toetab rahvusvahelisi organisatsioone sõjaliste kriiside reguleerimisel ja rahvusvahelise rahu ning stabiilsuse tagamisel;
- toetab rahvusvahelise julgeolekuolukorra stabiliseerimist rahvusvahelises sõjalises koostöös osalemisega.

14. Riigikaitse eesmärgi saavutamiseks lähtub Eesti kaitsepoliitika järgmistest põhimõtetest:

14.1. Julgeoleku jagamatus. Eesti käsitleb julgeolekut jagamatuna, mille kohaselt julgeolekukeskkonna muutused väljaspool Eestit mõjutavad rohkem või vähem Eesti julgeolekukeskkonda ning vastupidi. Osalemisega rahvusvahelistes julgeoleku- ja kaitseorganisatsioonides ning rahvusvahelistes rahuoperatsioonides annab Eesti panuse üldise julgeoleku tagamise, mille tulemusena paraneb ka Eesti julgeolekukeskkond.

14.2. Solidaarsus ja koostöö. Ühised väärtused ja ühine tegevus nende väärtuste alusel moodustatud rahvusvahelistes organisatsioonides tugevdavad riikidevahelist solidaarsust ning valmidust neid väärtusi kaitsta. Rahvusvahelise kaitsealase koostöö eesmärk on riikidevahelise usalduse, stabiilsuse ja läbipaistvuse suurendamine sõjalise julgeoleku valdkonnas, et välistada sõjalise jõu kasutamine riikide vahel ning sõjalise iseloomuga kriiside tekkimine.

Rahvusvaheline julgeoleku- ja riigikaitsealane koostöö ning ühisest kaitseplaneerimisest tulenev kaitse süsteemide ühtlustamine tugevdab riikidevahelisi suhteid ja vähendab vastastikust umbusaldust. Rahvusvahelist kaitsealast koostööd tehakse regionaalses ning kahe- ja mitmepoolses raamistikus. Eesti toetab kõiki Euro-Atlandi piirkonnas rakendatavaid julgeolekut ja sõjalist usaldust tugevdavaid meetmeid.

14.3. Usutav sõjaline heidutus. Usutava sõjalise heidutuse tagab sõjalist riigikaitset korraldavate struktuuride igakülgne väljaarendamine, nende valmisoleku, sisemise ja rahvusvahelise koostöövõime ning sõjaliste oskuste tõstmine. Eesti liikmelisus NATO on oluline heidutusfaktor, mis viib sõjalise rünnaku ohu tekkimise võimaluse miinimumini. Eesti sõjalise kaitse usutavus tekib läbi kollektiivse kaitse süsteemi, milles osalemiseks

tagatakse ohuhinnangule vastav vajalik esmane iseseisev kaitsevõime ja valmidus kaitsevõime tõstmiseks. Läänemere piirkonnas sõjalise iseloomuga kriisi tekkimisel on võimalik NATO liitlaste üksuste ennetav toomine Eesti territooriumile ja kaitseväge valmisoleku tõstmine vastavuses kriisi iseloomu ja teravnemisega.

Võttes arvesse asukoha Läänemere regioonis, NATO liikmelisuse ning riigi suuruse, lähtub Eesti sõjalise kaitsevõime alalhoidmisel sõjaliste võimete piisava väljaarendamise ja riigi ressursside optimaalse kasutamise põhimõttest.

14.4. Riigikaitse ühtsus ja totaalkaitse. Eesti riigikaitse aluseks on ühtsus, mis tugineb kodanike põhiseaduslikul kohustusel osaleda riigi kaitsel, ühiskonna toetusel sõjalist riigikaitset korraldavatele struktuuridele ja totaalkaitse põhimõttel korraldatud tsiviil- ja sõjaliste struktuuride koordineeritud koostööl.

Meessoost Eesti kodanik on kohustatud täitma kaitseväeteenistuskohustust, teenides kaitseväes. Ajateenistusse mittekuulumise aluse sätestab seadus.

Ajateenistus loob eeldused tulevaste kaadrikaitseväelaste värbamiseks alalises valmiduses olevate üksuste ning seejärel reservüksuste komplekteerimiseks. Ajateenistusse võetavate kutsealuste arv ja reservväelaste arv kaitseväge sõjaaja koosseisus sõltub kaitseväge ülesannetest ja arenguplaanidest ning nendes püstitatud prioriteetidest.

Totaalkaitse kujutab endast riigi tsiviilstruktuuride, omavalitsuste, kaitseväge ja Kaitseliidu ning kogu rahva vaimse, füüsilise, majandusliku ja muu potentsiaali alalist valmidust sõjaliste kriiside lahendamiseks ning kooskõlastatud ja ühendatud tegevust ohu või kallaletungi ärahoidmisel ja tõrjumisel ning rahvuse ellujäämisel.

Tsiviil- ja sõjaliste struktuuride koostöö peamine eesmärk on koordineerida erinevate totaalkaitse valdkondade tegevust, kindlustades sellega riigi ressursside optimaalse kasutamise sõjalise kriisi korral ja sõjaolukorras. Ühiskond ja riigi tsiviilstruktuurid on valmis toetama sõjalist riigikaitset korraldavaid struktuure sõjaliste ülesannete täitmisel, tagades vajalikud ekspertteadmised, andes täiendava mobilisatsiooniresursi ning vahendid vastuvõtva riigi toetuse osutamiseks.

14.5. Kollektiivne kaitsetegevus. Põhja-Atlandi lepingu kohaselt on sõjaline rünnak ühe NATO liikmesriigi vastu rünnak NATO kui terviku vastu. NATO liikmesriigina rakendab Eesti meetmed sellise rünnaku ärahoidmiseks ja vajadusel tagasilöömiseks.

Eesti eesmärk on olla NATO ja Euroopa Liidu aktiivne liige. Aktiivne osalus NATO ja Euroopa Liidu institutsioonide töös kooskõlas Eesti kaitsepoliitika põhimõtetega aitab kõige otstarbekamalt kasutada kollektiivse kaitse vahendeid ning kindlustada adekvaatne reageerimine sõjalise ohu tekkimise korral. Iga sõjaline tegevus Eesti vastu suunatud sõjalise rünnaku tõrjumiseks on oma sisult kollektiivse kaitse operatsioon. Eesti esmane iseseisev kaitsevõime moodustab sõjaliste võimete kogumi, mis toetab NATO kollektiivse kaitse mehhanismi käivitamist.

NATO kollektiivse kaitse süsteemi aluseks on liikmesriikide poolt kokkulepitud praktilised koostöövormid, mis põhinevad:

- 1) kollektiivsel konsultatsioonimehhanismil;
- 2) integreeritud sõjalisel struktuuril ja õhukaitse süsteemil;
- 3) mitmerahvuselistel sõjalistel staapidel ja üksustel;
- 4) ühisel kaitseplaneerimisel ja rahastamismehhanismil;

- 5) iga liikmesriigi valmidusel saata oma väed väljapoole riigi territooriumi;
- 6) mitmetes erinevates sõjalistes valdkondades tehtaval koostööl ja standardiseerimisel.

14.6. Toetus Euroopa Liidu sõjaliste võimete väljaarendamisele ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames ja selles osalemine. Eesti suurendab võimet osaleda Euroopa Liidu ühises välis- ja julgeolekupoliitikas (ÜVJP) ning panustab jõukohaselt selle arengusse ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) rakendamisse. Eesti taotleb ÜJKP arendamisel asjatu dubleerimise vältimist NATOga. Euroopa Liidu kriisireguleerimis- ja rahutagamisoperatsioonides osalemise vajadust arvestatakse kaitseväge planeerimis- ja väljaõppeprotsessis.

14.7. Tsiiviiljuhtimine. Eesti sõjaline riigikaitse on korraldatud demokraatliku tsiiviiljuhtimise põhimõttel. See tähendab, et sõjalise tegevuse planeerimisel ja elluviimisel eristatakse poliitilist ja sõjaväelist otsustustasandit, samuti ametnike ülesandeid, pädevust ja vastutust.

Tsiiviiljuhtimise aluseks on:

- 1) sõjaväelaste allutatus riigi põhiseaduslikule juhtkonnale;
- 2) kutseliste sõjaväelaste professionaalsuse kõrge tase ühes oma pädevuse piiride tunnustamisega;
- 3) riigi poliitilise juhtkonna ja ametkondade vajalik pädevus sõjalistes küsimustes ning erialase sõjalise pädevuse vajaduse ning sõjalise valdkonna eripära tunnustamine.

Selline korraldus tagab vastutusvaldkondade jagamise riigi tsiiviil- ja sõjaväeliste kaitsestruktuuride vahel rakendamaks optimaalselt poliitilist pädevust ja vastutust koos sõjalise professionaalsuse ja oskusteabe kaasamisega otsuste tegemisel.

III PEATÜKK. SÕJALISE RIIGIKAITSE VÕIMEPÕHINE PLANEERIMINE

15. Riigikaitse eesmärgi tagamise ning kaitsepoliitika teostamise institutsionaalne alus on riigikaitse süsteem. Riigikaitse süsteem koosneb riigikaitse juhtimise korraldusest, sõjalist riigikaitset korraldavatest struktuuridest ja riigikaitse ülesannetega tsiiviilstruktuuridest.

16. Sõjalist riigikaitset korraldatakse Kaitseministeeriumi valitsemisalas. Sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid on Kaitseministeerium, kaitsevägi ja Kaitseliit (edaspidi *sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid*).

17. Riigikaitse planeerimisel lähtutakse neljaastmelisest pingekasvu kontseptsioonist tagamaks riigikaitse süsteemi valmisoleku ja sõjaliste võimete vastavuse julgeolekuolukorra iseloomule. Pingekasvu kontseptsiooni alusel ühitatakse sõjalist riigikaitset korraldavate struktuuride ja riigikaitse ülesannetega tsiiviilstruktuuride valmidusastmed, et tagada nende koostegutsemisvõime. Sõjalist riigikaitset korraldavates struktuurides rakendatavad valmidusastmed on toodud strateegia punktides 36–44.

- Raha-aeg – toimub tavapärane tegevus raha-aegsete riigikaitset korraldavate struktuuride raames ning nende valmisoleku ja võimekuste säilitamiseks viiakse tegevus läbi tavapärase tegevuskiirusega.

- Pinge – tegevust intensiivistatakse raha-aegsete struktuuride raames. Saavutatakse kõrgendatud tegevuskiirus ning võime kiirendatud teabe kogumiseks ja jagamiseks.

- Kriis – kehtestatakse kõrgendatud valmisolek, tagatakse oluliste objektide kõrgendatud turve, valikuliselt või osaliselt aktiveeritakse reservkomponent ning tugevdatakse ametkondadevahelist koordinatsiooni.
- Sõjajaeg – kogu riikliku ressursi rakendamine sõjaaja vajadustele vastavalt.

Riigikaitseüsteemi viimine ühest seisundist teise on poliitilise otsuse küsimus.

18. Sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid tagavad iseseisvalt või koostöös riigi tsiviilstruktuuridega valmisoleku järgmiste sõjalise riigikaitse põhirollide täitmiseks:

- kollektiivne kaitse ning Eesti ja/või teiste NATO liikmesriikide julgeolekut otseselt ohustavate rahvusvaheliste kriiside reguleerimine;
- riigi suveräänsuse demonratsioon eesmärgiga tagada kontroll Eesti maismaaterritooriumi, territoriaalvete ning õhuruumi üle;
- osalemine rahvusvahelistes kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides, sh Euroopa Liidu operatsioonides;
- rahvusvaheline kaitsekoostöö.

18.1. Kollektiivne kaitse ja NATO liikmesriikide julgeolekut otseselt ohustavate sõjaliste kriiside reguleerimine. Selle põhirolli teostamine toimub Põhja-Atlandi lepingu artiklite 4 ning 5 rakendamisega liikmesriikide poolt ning kindlustab kollektiivse kaitse süsteemi alusel heidutuse, sõjalise iseloomuga kriiside adekvaatse reguleerimise ja eduka sõjalise kaitsetegevuse Eesti riigi ja tema NATO liitlaste kaitsel.

Võimaliku Eestit otseselt mõjutava sõjalise iseloomuga kriisi puhul on eriti oluline ära hoida sellise kriisi pöördumatu ülekasvamine riigi julgeolekut otseselt ähvardavaks sõjaliseks ohuks. Sõjalise iseloomuga kriisi reguleerimine peab kindlustama kontrolli kriisi arengu üle ning vähendama selle negatiivset poliitilist ja sõjalist mõju. Sõjalise rünnaku puhul näeb Eesti sõjaline kaitse lahendus ette riiklike vahendite ja NATO liitlaste vahendite koordineeritud kasutamise sõjaliste operatsioonide läbiviimisel, mille eesmärgiks on riigi territoriaalse terviklikkuse säilitamine.

Antud sõjalise riigikaitse põhirolli täitmiseks peavad sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid tagama riigi esmase iseseisva kaitsevõime koos valmisolekuga:

- kohe reageerida võimalikule sõjalise iseloomuga kriisile ning vajadusel äkkrünnakule;
- võtta vastu õhu- ja mereteid ning maismaad pidi saabuvaid või Eesti territooriumi läbivaid liitlasvägesid ning toetada nende tegevust Eesti territooriumil;
- kaitsta riigi strateegiliselt tähtsaid alasid ja objekte;
- teostada piiratud õhukaitset;
- teostada Eesti territoriaalvetes miinipuhastust ja -tõrjet;
- viia läbi mobilisatsioon.

Veel tagatakse antud põhirolli täitmiseks valmisolek:

- saata vägesid NATO vägede koosseisus artikli 5 operatsioonidele ning teistele kriisireguleerimisoperatsioonidele (sealhulgas terrorismivastase võitluse operatsioonidele).

18.2. Riigi suveräänsuse demonratsioon. Suveräänsuse demonratsiooni esmane eesmärk on tagada kontroll Eesti maismaaterritooriumil, territoriaalvetes ning õhuruumis toimuva tegevuse üle. Vajalik on olla valmis riigi õhuruumi ja territoriaalvete puutumatus rikkumiste avastamiseks ning vajadusel vastumeetmete rakendamiseks. Koosõlas rahvusvahelise õigusega tagavad sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid vajadusel Eesti Vabariigi huvide kaitse välismaal. Kõigis nimetatud valdkondades tehakse aktiivset koostööd riigi tsiviilstruktuuridega ning NATO liitlaste ja naaberriikidega.

Antud põhirolli täitmiseks peavad sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid tagama rahuajal valmisoleku:

- teostada õhu- ja toetada mereseire teostamist;
- teostada õhuvõrku NATO integreeritud ja laiendatud õhukaitse süsteemi raames (*NATO Integrated Extended Air Defence System*).

18.3. Osalemine rahvusvahelistes kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonides, sh Euroopa Liidu operatsioonides. Rahvusvaheliste rahu- ja kriisireguleerimisoperatsioonide eesmärk on rahvusvahelise rahu, stabiilsuse ja julgeoleku toetamine sõjaliste vahenditega.

Selliste operatsioonidega lahendatakse kriise või konflikte, mis võivad mõjutada Eesti või NATO liitlaste, samuti Euroopa Liidu liikmete julgeolekut, destabiliseerida rahvusvahelist julgeolekuolukorda ning süvenedes halvendada euro-atlantilist ning globaalset julgeolekukeskkonda.

Euroopa Liidu liikmesriigid arendavad välja kriisireguleerimisvõime. Sellega omandab Euroopa Liit iseseisva, kuid NATO tegevuse ja planeerimisega ühildatava kriisireguleerimisvõime juhaks, kui osa NATO liikmesriike ei ole valmis Euroopa Liidu jaoks olulise rahvusvahelise kriisi reguleerimises osalema.

Eesti tagab antud põhirolli täitmise samade võimete baasil, mis on planeeritud koostöök NATOga väljaspool Eesti territooriumi.

Antud põhirolli täitmiseks peavad sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid tagama valmisoleku osaleda jätkusuutlikult kriisireguleerimis- ja rahuoperatsioonidel, sh humanitaaroperatsioonidel.

18.4. Rahvusvaheline kaitsekoostöö. Koostöö eesmärk on riikidevahelise usalduse, stabiilsuse ja läbipaistvuse suurendamine sõjalise julgeoleku valdkonnas. See koostöö on suunatud sõjalise iseloomuga kriiside tekkimise, süvenemise ning sõjalise jõu kasutamise välistamisele riikide vahel.

Rahvusvahelise ja eelkõige regionaalse kaitsekoostöö abil on võimalik ressursse koondades välja arendada sõjalised võimed, mille saavutamine piiratud rahvusliku ressursi tõttu ei ole Eestil üksinda võimalik.

Antud põhirolli täitmiseks peavad sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid tagama valmisoleku:

- jätkuvalt osaleda NATO juhitud sõjalistes operatsioonides;
- arendada Eesti, Läti ja Leedu sõjalist ja kaitsekoostööd;
- edendada kahe- ja mitmepoolset riikidevahelist kaitsekoostööd;
- osaleda sõjalist usaldust ja julgeolekut tõstvate meetmete rakendamise ja relvastuskontrolli protsessis.

19. Riigikaitse põhirollide täitmiseks määratletakse ja arendatakse sõjalisi võimeid. Sõjalist võimet käsitletakse kui kaitseväge ja Kaitseliidu sõjalise komponendi iga struktuurielemendi moodetavat suutlikkust täita etteantud sõjalist ülesannet etteantud tingimustes vastavalt etteantud standardile.

Operatiivplaneerimise ning üksuste väljaarendamise protsess on suunatud nende sõjaliste võimete määratlemisele ja väljaarendamisele, mis on vajalikud operatsioonide läbiviimisel Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alustes ja käesolevas sõjalise kaitse strateegilises kavas sätestatud rollide täitmiseks.

Sõjalised võimenõuded, mis on vajalikud sõjaliseks riigikaitseks, määratletakse järgmistest üldistest tulevikuolukordadest (stsenaariumidest) lähtudes kas iseseisvalt või koostöös liitlastega:

- Eesti suveräänsuse turve, sealhulgas kollektiivne kaitse;
- kollektiivne kaitse väljaspool Eestit;
- teised sõjalised operatsioonid väljaspool Eestit (*military operations other than war outside Estonia*).

20. Valitsuse peamiseks vahendiks sõjalise riigikaitse valdkonnas on kaitsevägi ja Kaitseliit. Kaitseväge ja Kaitseliidu sõjalise komponendi valmisolek sõjalise riigikaitse põhirollide täitmiseks tagatakse ülesandevaldkondade kontseptsiooni rakendamisega.

Ülesandevaldkonnad seovad ühtseks protsessiks sõjalise riigikaitse põhirollide täitmiseks ja toetamiseks nõutavate sõjaliste võimete määratlemise ja väljaarendamise. Sõjaliseks riigikaitseks nõutavad sõjalised võimed määratletakse ja arendatakse välja järgmistes ülesandevaldkondades:

- maismaa-operatsioonid;
- õhuoperatsioonid;
- mereoperatsioonid;
- vastuvõtva riigi toetus (*Host Nation Support, HNS*);
- riigivälised operatsioonid;
- juhtimine, side ja teave;
- logistika ja lahingteenindus;
- riigikaitsealine toetus ja keskadministratsioon.

21. Kaitseväge ja Kaitseliidu sõjaline komponent organiseeritakse lähtuvalt ühtse väe kontseptsioonist, mis näeb ette kaitseväge ja Kaitseliidu sõjalise komponendi kõigi elementide integreeritud juhtimis-, tagamis- ja väljaõppesüsteemi. Ükski kaitseväge ja Kaitseliidu sõjalise komponendi element ei täida sõjalisi ülesandeid väljaspool seda integreeritud süsteemi. Kaitseväge ja Kaitseliidu sõjalise komponendi kõigile elementidele esitatavad võimenõuded tuginevad neile püstitatud ülesannetele, NATO ühisele kaitseplaneerimisele ja riiklikule ühtsele operatiivplaneerimisele.

IV PEATÜKK. KAITSEVÄGI JA KAITSELIIT

22. Kaitseväes on kolm väeliiki: maavägi, merevägi ja õhuvägi. Ühendstruktuuride põhimõttel toimivad keskalluvusega üksused sõjaliseks juhtimiseks, tagalatoetuse ning sõjalise hariduse ja väljaõppe korraldamiseks.

23. Kaitseliit on riigikaitse süsteemi osa, Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ning sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon. Kaitseliit on vabatahtlik, üleriigiliselt organiseeritud jõud, mis tagab talle pandud ülesannete piires sõjalised vahendid kaitsepoliitiliste eesmärkide saavutamiseks, militaarkultuuri arendamiseks ja rahva valmisoleku suurendamiseks kaitsta Eesti iseseisvust ning põhiseaduslikku korda.

24. Kaitseliit jaguneb sõjaliseks komponendiks ja eriorganisatsioonideks (Naiskodukaitse, Noorkotkad ja Kodutütred). Käesolev strateegia käsitleb Kaitseliidu sõjalise komponendi ülesandeid ja ülesehituse aluseid.

25. Kaitseliidu sõjalise komponendi peamiseks ülesandeks on allüksuste ettevalmistamine kaitseväge operatiivstruktuuri koosseisu. Kaitseliidu sõjaline komponent valmistab ette formeerimisüksusi tagamaks kaitseväge operatiivstruktuuri kuuluvate üksuste formeerimisvõime ning osaleb vabatahtliku sõjalise baashariduse andmisel vastavalt kaitseväge vajadustele ja väljaõppekavale. Kaitseliidu sõjaline komponent valmistab

sõjaliseks riigikaitse vajaduseks ette järgmisi üksusi ja võimeid:

- allüksused rahvusvahelisteks operatsioonideks;
- erialaspetsialistid ja spetsialiseeritud allüksused operatsioonideks Eesti territooriumil ja rahvusvahelisteks operatsioonideks;
- allüksused ja võimed mobilisatsiooni tagamiseks;
- kohalikud valve- ja kaitseüksused;
- üksused ja võimed vastuvõtva riigi toetuse osutamiseks.

26. Kaitseliidu sõjalise komponendi üksustele, spetsialiseeritud allüksustele ja erialaspetsialistidele esitatavad võimenõuded tuginevad kaitseväge ühtsele operatiivplaneerimisele. Nõutavad sõjalised võimed arendatakse välja kaitseväge ühtsete arendusprogrammide raames.

V PEATÜKK. SÕJALINE VALMISOLEK JA MOBILISATSIOON

Sõjaline valmisolek

27. Pinge kasvu kontseptsiooni (vt punkti 17) alusel rakendatakse kaitseväge valmisoleku tõstmiseks sõjalise valmisoleku astmeid.

28. Sõjalise valmisoleku astmete rakendamisel käivitub abinõude kogum, millega mobilisatsiooni välja kuulutamata järk-järgult tõstetakse kaitseväge valmisolekut kasutada sõjalist jõudu. Nii reageeritakse paindlikult kasvavale rahvusvahelisele pingele ning Eesti Vabariiki ähvardavale ohule ja täidetakse riigile rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustusi.

Korralduse muuta sõjalise valmisoleku astet annab Vabariigi Valitsus kaitseministri ettepanekul. Sõjalise valmisoleku tõstmise peab hiljem heaks kiitma Riigikogu.

29. Kaitseväge valmisolek jaguneb:

- alaline valmisolek;
- kõrgendatud valmisolek;
- tõrjevalmisolek;
- täielik valmisolek.

30. Alaline valmisolek on kaitseväge igapäevane seisund. Alaline valmisolek peab tagama kaitseväge rahuaja ülesannete täitmise ja vajadusel ülemineku kõrgendatud valmisolekule.

Kõrgendatud valmisoleku ja tõrjevalmisoleku saavutamiseks rakendatakse vastavad valmisolekuastmed. Täielik valmisolek saavutatakse mobilisatsiooni läbiviimisega.

31. Kõrgendatud valmisoleku kehtestamisel eelkõige:

- formeeritakse kiirreageerimisüksused, mis on vajalikud ohuhinnangul põhineva operatiivplaani täitmiseks;
- juhtimisstruktuurid viiakse kaitseväge juhataja poolt määratud ulatuses osaliselt sõjaaja koosseisu;
- valmistatakse põhivalmiduses olevate üksuste formeerimiseks ning hajutatakse selleks vajalik varustus.

32. Tõrjevalmisoleku kehtestamisel eelkõige:

- formeeritakse põhivalmiduses olevad üksused, mis on vajalikud ohuhinnangul põhineva operatiivplaani täitmiseks;

- juhtimisstruktuurid viiakse täielikult sõjaaja koosseisu;
- valmistatakse mobilisatsiooni läbiviimiseks.

33. Mobilisatsioon on kaitseväge ja Kaitseliidu ning riigi majanduse ja riiklike institutsioonide viimine rahuaja seisundist sõjaaja seisundisse. Kaitseväge mobilisatsioon on kaitseväge viimine rahuaegselt ülesehituselt ja koosseisudelt sõjaaegsele ülesehitusele ja koosseisudele.

Mobilisatsiooni ulatuse otsustab pärast mobilisatsiooni väljakuulutamist Vabariigi Valitsus. Sõjaseisukorra ajal otsustab mobilisatsiooni ulatuse pärast mobilisatsiooni väljakuulutamist kaitseväge ülemjuhataja.

34. Kaitseväge mobilisatsiooni ettevalmistamine ja läbiviimine ning kaitseväge valmisoleku tõstmine on Kaitseministeeriumi ja kaitseväge juhataja ühine ülesanne, mille täitmisele kaasatakse riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja teised isikud.

Kaitseväge juhataja vastutab kaitseväge mobilisatsiooniplaanide koostamise ning üksuste arvestuse ja formeerimise eest.

Kaitseministeerium vastutab mobilisatsiooni läbiviimiseks vajaliku täiendava materiaalse ressursi kasutuselevõtu ning riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja teiste isikute kaasamise eest.

Kaitseväge mobilisatsioon viiakse läbi hajutatult. Mobilisatsiooni ettevalmistamine ja läbiviimine toimub riigikaitseosakondade ning kaitseringkondade ja erikaitsepiirkondade staapide kaudu.

35. Mobilisatsiooni väljakuulutamisel eelkõige:

- formeeritakse kooskõlas vastavalt Vabariigi Valitsuse või kaitseväge ülemjuhataja poolt määratud mobilisatsiooni ulatusele seni formeerimata üksused;
- vastavalt vajadusele mobiliseeritakse kaitseväge juhataja või ülemjuhataja mobilisatsioonikäsu alusel täiendusreservi kuuluvaid reservväelasi, et täiendada olemasolevaid üksusi. Sõjaseisukorra ajal võib kaitseväge ülemjuhataja moodustada täiendavaid üksusi.

VI PEATÜKK. SÕJALISE RIIGIKAITSE JUHTIMISE KORRALDUS

36. Eesti sõjalise riigikaitse juhtimine toimub kolmel tasandil: strateegilisel, operatiiv- ja taktikalisel tasandil. Strateegiline juhtimistasand jaguneb funktsionaalselt poliitilis-strateegiliseks ja sõjalis-strateegiliseks tasandiks.

36.1. Strateegilise juhtimistasandi üldised ülesanded on:

- Rahuajal – kehtestada tegutsemisviisid ja prioriteedid, anda ohuhinnang ning suunata kaitsepoliitika elluviimist; anda poliitilisi ja planeerimisjuhiseid ning direktiive; teostada väestruktuuri planeerimist, juhtida selle väljaarendamist ning juhatada kaitseväge ja Kaitseliitu.
- Sõjalise kriisi olukorras ja sõjaajal – võtta riiklikul tasandil kasutusele vastumeetmed kriisile; püstitada riiklikul tasandil eesmärged; teostada täielikku käsuõigust sõjaliste tegevuste juhtimisel.

36.2. Operatiivtasandi üldised ülesanded on:

- Rahuajal – planeerida sõjalisi operatsioone, juhtida väljaõpet ja ettevalmistusi sõjaliste operatsioonide läbiviimiseks; teostada ennetavat planeerimist; juhtida käimasolevaid

operatsioonide.

- Sõjalise kriisi olukorras ja sõjaajal – anda soovitusi sõjaliste vastumeetmete valikul; juhatada alluvaid kaitsevägeüksusi; teostada käsuõigust seatud sõjaliste eesmärkide saavutamiseks; anda operatiivjuhised taktikalistele üksustele.

36.3. Taktikalise juhtimistasandi üldised ülesanded on:

- Rahuaajal – formeerida, välja õpetada ja tagada üksusi seatud eesmärkide ja ülesannete täitmiseks nõutaval valmidusastmel; osaleda kindlaksmääratud rahuaegsete operatsioonide läbiviimisel.
- Sõjalise kriisi olukorras ja sõjaajal – täita seatud eesmärgid ja ülesandeid kooskõlas operatsiooniplaanide ja direktiividega.

37. Poliitilis-strateegilise tasandi juhtimist teostavad Vabariigi President, Vabariigi Valitsus ja kaitseminister. Riigikogu kuulutab Vabariigi Presidendi ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel.

37.1. Vabariigi President on riigikaitse kõrgeim juht. Eesti Vabariigi vastase agressiooni korral kuulutab Vabariigi President välja sõjaseisukorra ning mobilisatsiooni ja nimetab kaitseväge ülemjuhataja. Vabariigi Presidendi juures tegutseb nõuandva organina Riigikaitse Nõukogu.

37.2. Vabariigi Valitsus teostab täidesaatvat võimu riigikaitse juhtimisel. Vabariigi Valitsus esitab Riigikogule heakskiitmiseks julgeolekupoliitika alused ja kehtestab sõjalise kaitse strateegilise kava. Vabariigi Valitsus annab riigi ametiasutustele riigikaitsealaseid ülesandeid ning kehtestab kaitseväge ülesehituse. Vabariigi Valitsus otsustab kaitseväge kasutamise Põhja-Atlandi lepingu artikli 5 alusel toimivas kollektiivse kaitse operatsioonis ning muu valitsusasutuse osalemise rahvusvahelises sõjalises operatsioonis. Riigi julgeolekuolukorra muutumisel annab Vabariigi Valitsus korralduse muuta sõjalise valmisoleku astet ning korraldab vajadusel konsultatsioonide läbiviimise NATOga ja Euroopa Liiduga. Vabariigi Valitsuse juures tegutseb julgeolekukomisjon.

37.3. Kaitseministeeriumi valitsemisalas vastutavad riigikaitse korraldamise eest kaitseminister ja Kaitseministeerium.

Sõjaliste operatsioonide planeerimisel, elluviimisel ja tagamisel töötab Kaitseministeerium kaitseministri juhise alusel välja sõjalise kaitse strateegilise kava, valmistab koostöös Kaitseväge Peastaabiga ette sõjalist planeerimist käivitavad kaitseministri algatusdirektiivid, vaatab üle kaitseministri juhise alusel väljatöötatud operatiivplaanid, korraldab kaitseväge ja Kaitseliidu finantseerimist ja varustushankeid.

Kaitseministeeriumi peamiste ülesannete hulka kuuluvad samuti kaitsepoliitika väljatöötamine ja elluviimine, vastuvõtva riigi toetuse tagamise korraldamine, mobilisatsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise korra koostamise juhtimine ning ettepanekute esitamine sõjalise valmisoleku astme muutmiseks.

38. Sõjalis-strateegilise tasandi juhtimist teostab kaitseväge juhataja (sõjaajal ülemjuhataja), kes valdab täielikku käsuõigust kaitseväge ja Kaitseliidu üle ning on Vabariigi Valitsuse ja kaitseministri kõrgeim sõjaline nõuandja. Kaitseväge juhataja tagab kaitseväge valmisoleku temale õigusaktidega pandud ülesannete täitmiseks. Kaitseväge juhataja tööorganiks on Kaitseväge Peastaap. Sõjaseisukorra väljakuulutamisel nimetatakse ametisse kaitseväge ülemjuhataja.

Sõjaliste operatsioonide planeerimisel annab kaitseväge juhataja planeerimist käivitavad algatusdirektiivid, kehtestab kaitsetegevuse operatiivkavad ja kinnitab muud oma algatusdirektiivide alusel väljatöötatud operatiivplaanid.

Sõjaliste operatsioonide elluviimisel ja tagamisel, pärast poliitilis-strateegiliselt juhtimistasandilt korralduse saamist annab kaitseväge juhataja käsu enda poolt kinnitatud operatiivplaanide elluviimiseks.

39. Operatiivtasandi juhtimist teostab operatiivülem. Sõjaliste operatsioonide planeerimisel töötab operatiivülem kaitseväge juhataja direktiivide alusel välja kaitsetegevuse operatiivkavad ja muud operatiivplaanid.

NATO poolt Eesti territooriumil läbiviidavaid operatsioone juhib NATO sõjaline ülem, kelle käsuõigus on kindlaks määratud operatiivplaaniga.

Rahuajal võib kaitseväge juhataja teatud kindla rahuaja operatsiooni juhtimise teha ülesandeks ka väeliigi ülemale, Kaitseliidu ülemale või tagalakeskuse ülemale, kelle käsuõigus antud operatsiooni juhtimisel on määratletud kinnitatud operatsiooniplaaniga.

40. Sõjalise riigikaitse juhtimise korraldus tagab riigikaitse juhtimise ning koostöö NATO ja Euroopa Liidu sama taseme juhtimisstruktuuridega nii rahu-, kriisi- kui sõjaolukorras.

Sõja-, kriisi- ja rahuaegne juhtimiskorraldus on võimalikult sarnase ülesehitusega tagamaks ülemineku ühest seisundist teise kiiresti ja võimalikult väikeste muutustega.

Kõik juhtimissüsteemi komponendid eksisteerivad juba rahuajal, kuid ei pruugi olla täies mahus aktiveeritud. Tagamaks juhtimissüsteemi tegevust eelkõige kriisi- ja sõjaajal ning vähendamaks selle haavatavust, on operatiivjuhtimise infrastruktuur dubleeritud.

VII PEATÜKK. RIIGIKAITSE ARENG JA KAITSEVÕIME TÕSTMISE PRIORITEETSSED SUUNAD

41. Sõjalise kaitse strateegilise kava kehtivusajal on riigikaitse arendamise peamiseks prioriteediks riigikaitse integreerimine NATO kollektiivse kaitse süsteemi.

Sõjalist riigikaitset korraldavad struktuurid peavad kas iseseisvalt või koos liitlastega tagama järgmiste põhivõimete pideva ja kvaliteetse olemasolu prioriteetsuse järjekorras:

- õhukaitse (sh õhuseire ja õhutorve) teostamise võime Eesti õhuruumi puutumatus demonstreerimiseks;
- sõjaliste operatsioonide teostamise võime väljaspool Eesti territooriumi (sh osalus terrorismivastases võitluses);
- Eesti territooriumil kaitseoperatsioonide teostamise võime, k.a koos liitlasvägedega;
 - esmane iseseisev kaitsevõime (k.a liitlasvägede saabumise tagamise operatsioonide läbiviimise võime),
 - vastuvõtva riigi toetuse operatsioonide võime, mis sisaldab kaitseväge tegevust saanud vägedele toetuse osutamisel,
 - koostöövõime liitlasvägedega;
- võime vahetada julgeolekulist ja kaitsealast teavet NATOga ja NATO liikmesriikidega;
- võime teostada miinipuhastus- ja -tõrje operatsioone Eesti territoriaalvetes.